

Meegaan met de tijd?

Kroniek
Pieter Boonstra

In deze Kroniek neem ik een aantal artikelen als uitgangspunt, die de laatste tijd te lezen waren in het *Nederlands Dagblad* en het *Reformatorisch Dagblad*. In deze artikelen zijn interessante ontwikkelingen te zien die mijns inziens een belangrijk antwoord geven op de vraag: wat is er toch aan de hand in onze kerken?

Ik begin met een artikel van prof. Kees de Ruijter met als titel: 'Als het jouw kerk niet meer is' (*ND*, 18 apr. 2017). Daarin wordt een korte opsomming gegeven van alles wat er zoal in onze kerken speelt. In korte tijd is er in de vrijgemaakte kerken veel veranderd. Wanneer we ons alleen al beperken tot de eredienst, worden de volgende punten genoemd: er wordt zo veel extra's in de kerkdienst gepropt dat je aan het eind de preek alweer vergeten bent, psalmen worden nauwelijks nog gezongen en daarvoor in de plaats worden veelal onbekende liederen opgegeven, de liturgie heeft een hoog improviserend gehalte, de preek verzandt in een feelgoodverhaal.

Als je al deze dingen stuk voor stuk op je laat inwerken, zeg je: Hier is nogal een verandering gaande!

Feelgood

Maar hoe moeten we deze verandering nu duiden? Op die vraag geeft De Ruijter geen rechtstreeks antwoord. Wel heeft hij verschillende mensen bevraagd en hij concludeert uit hun reacties dat de eenheid in Christus niet op het spel staat. Met andere woorden, het gaat als ik hem goed begrijp, om 'middelmatische zaken'. In ieder geval zijn de bovengenoemde zaken geen redenen om de kerk te verlaten. Integendeel. En dan gaat De Ruijter een stap verder. Volgens hem is er bij mensen die aangeven 'dit is mijn kerk niet meer', namelijk sprake van 'afhaakgedrag'. Of nog dieper: er is sprake van 'onverbondenheid'. Dat is de diagnose die De Ruijter stelt. De kerk is voor veel mensen een kerk geworden waarin jouw voorkeu-

ren centraal moeten staan. En als dat niet meer gebeurt, dan haak je af. Er is geen sprake meer van een 'de ander in liefde verdragen'. In plaats daarvan 'zit je op het puntje van je stoel'. Volgens De Ruijter is dat geen goede houding. De kerk is van Christus en Christus is van God. 'We gaan naar de kerk om Hem te ontmoeten en te eren. Zou dat echt lukken als je al op het puntje van je stoel zit?' Het antwoord is duidelijk. Wanneer je op het puntje van je stoel zit, moet je je bekeren van je 'afhaakgedrag' en 'onverbondenheid'. Ja, tussen de regels door word je beschuldigd van het feit dat je de eenheid in Christus op het spel zet.

Het valt me op dat ik deze diagnose de laatste tijd wel vaker hoor of lees. Telkens wordt, in andere bewoordingen, hetzelfde gezegd. We moeten 'op weg naar gereformeerd 2.0'. Tegen hen die niet op deze weg willen meegaan, worden harde woorden gesproken. Dat ze moeten loskomen van hun 'massieve zekerheden'. Dat ze moeten ophouden om hun tijd te verspillen aan 'exegetische veldslagen' en 'hermeneutische conflicten' (*ND*, 9 apr. 2016). Er worden

beschuldigingen geuit over 'een verstikkende cultuur in de vrijgemaakte kerken die uit is op beheersing, ordening en ratio'. We zitten gevangen in een 'oude tijdgeest' waardoor bijbelteksten eenzijdig worden uitgelegd. Het wordt tijd daarvan nu eindelijk eens los te komen (ND, 5 dec. 2016). En de suggestie is duidelijk: doe je dat niet, dan ben jij degene die de eenheid breekt, omdat je weigert en halsstarrig bent. Omdat je koste wat het kost wilt vasthouden aan hoe het vroeger was.

Maar hoe zit het dan met al die ontwikkelingen die zich in onze kerken voordoen? Wanneer we uitgaan van de bijbelse gedachte dat we naar de kerk gaan om God te ontmoeten en te eren, dan is het toch een kwalijke ontwikkeling wanneer geconstateerd moet worden dat de liturgie van improvisatie aan elkaar hangt? Hoe is dat te rijmen met het feit dat er in de kerkdienst sprake is van een ontmoeting met de heilige God? En als de preek zo vaak verzandt in een modieus feelgoodverhaal, hoe kun je dan nog God ontmoeten in zijn Woord? En precies dit zijn de vragen die zo veel mensen in onze kerken bezighouden.

Ruimte geven

Maar het probleem is dat op déze vragen niet wordt ingegaan. Sterker nog: als je deze kritische vragen aan de orde stelt, word je zélf onder kritiek gesteld. Hoe kan dat? Wat is hier aan de hand?

Inzicht gevend is dat De Ruijter in zijn artikel een van zijn diepste motieven en drijfveren voor zijn schrijven op tafel legt. In een discussie met een gemeentelid die zijn hartenkreet erover uitte dat 'de kerk zijn kerk niet meer is', stelt hij daar het volgende tegenover: 'Ik hoop en bid dat die kerk ook een herberg mag zijn voor mijn kleinkinderen.' Dat is een mooi motief. Het punt is alleen dat dit ook het motief is van al diegenen die kritiek uiten op al die zaken die zich in rap tempo onder onze ogen in onze kerken ontwikkelen. Naast de genoemde punten aangaande de eredienst noemt De Ruijter ook nog: de weinige kennisbagage die

catechisanten meekrijgen. Juist met het oog op de toekomst van de kerk is dit toch een aangelegen punt? Heeft de profeet Hosea al niet dat verband moeten leggen tussen de ondergang van Gods volk en het gebrek aan kennis? Het is daarom niet verwonderlijk dat menigeen in onze kerken hierover zijn zorgen uit. Vanuit hetzelfde motief! De kerk dient een herberg te zijn óók voor komende generaties.

De vraag die daarom steeds dringender wordt, is deze: wat is hier toch precies aan de hand? Hoe kan het dat je beiden redeneert vanuit eenzelfde motief en toch de ontwikkelingen zo verschillend waardeert? Vanuit hetzelfde motief gaan wegen uiteen, hoe kan dat?

In dat verband bleef de volgende zin uit het artikel van De Ruijter bij mij haken: 'Zou de kerk niet moeten meegroeiën met de volgende generaties?' Volgens De Ruijter, en met hem vele anderen, is dat namelijk wat nodig is. Of nu gezegd wordt dat we op weg moeten naar 'gereformeerd 2.0' of dat het nodig is om de Bijbel 'anders te lezen' of dat we moeten loskomen van de 'oude tijdgeest', het komt allemaal op hetzelfde neer. De kerk móet met de tijd meegaan. Dat is het ultieme argument. Daarmee worden niet alle ontwikkelingen goedgepraat, maar wel de ruimte gegeven. Het móet. Of je er

nu blij mee bent of niet: de kerk moet veranderen. Anders zal ze geen herberg meer zijn voor onze kleinkinderen.

Meegaan of niet?

Een tijdje geleden werd ik attent gemaakt op een column geschreven door Jan Schippers onder de titel: 'Je moet met de tijd meegaan, of niet?' (RD, 17 nov. 2016). Schippers, directeur van

het wetenschappelijk instituut voor de SGP, stelt daarin aan de orde hoe in onze dagen een van de meest belangrijke kwesties is dat wij 'bij de tijd zijn'. Ik citeer: 'Tegenwoordig krijgt vrijwel niemand graag het verwijt dat hij achterloopt bij de rest. Is dat zo erg, dan? Ja, want dan ben je achterlijk. Wie niet meegaat met de tijd, is bij voorbaat een verliezer.' Er wordt op je neergekeken.

Dit is een interessante observatie. Maar het wordt nog interessanter wanneer Schippers aangeeft dat vanaf 1960 in de politiek het argument dat iets niet meer van deze tijd is, een steeds hogere vlucht neemt. Sterker nog: het is een zwaarwegend argument geworden. Om mensen van de wijs te brengen en een discussie in jouw voordeel te beslechten, hoef je alleen maar aan te geven dat iets 'niet meer van deze tijd is' of dat wij 'met onze tijd moeten meegaan'. Of je hoort het mensen op straat tegen elkaar zeggen: 'Dat is zó

Herberg voor kleinkinderen

2016...' Je beroept je op de tijd. Aan de hand daarvan wordt bepaald of iets al dan niet passend is.

En precies dat zie ik ook gebeuren in de kerken. Als je je oor te luisteren legt, valt op dat in menige discussie dit argument gebruikt wordt. Of het nu gaat om liturgie, de preek, catechisatie, de vrouw in het ambt, stevast is er wel iemand die opmerkt: 'Ja maar, we moe-

met volgende generaties, daarop laat volgen: 'Maar een echt antwoord is dat niet.' Wanneer je een beroep doet op het feit dat we moeten meegaan met de tijd, is het namelijk niet meer nodig om in discussie te gaan. Je hoeft dan niet in te gaan op datgene wat door de ander als tegenargumenten naar voren wordt gebracht. Gereformeerd 2.0 is beter dan gereformeerd 1.0. De nieuwe tijdgeest is beter dan de oude. Wat

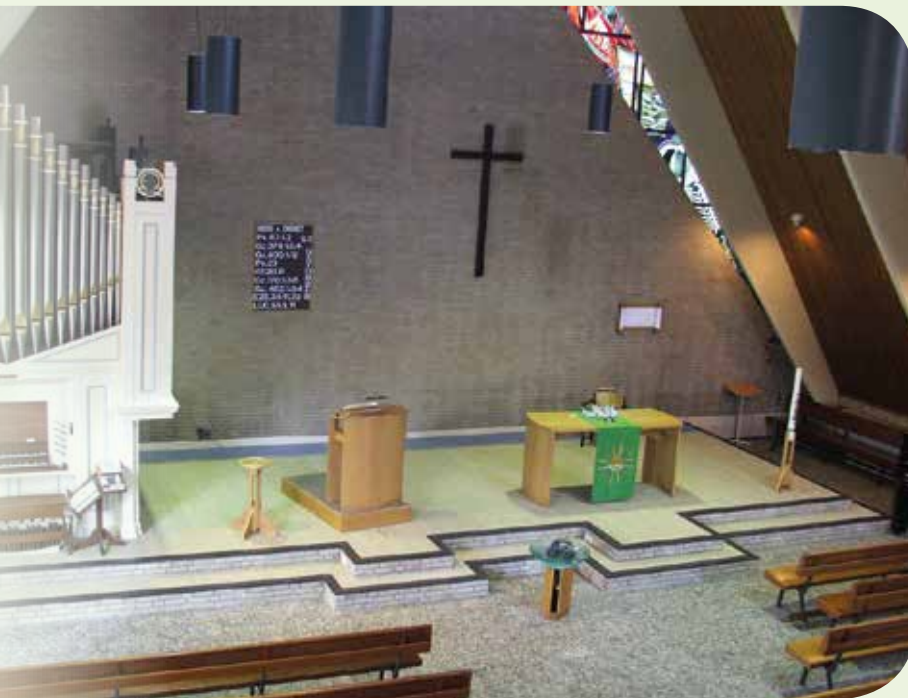
te twifelen aan het bestaan van vooruitgang. De personal computer is een stuk handiger dan ganzenveer, vulpen of schrijfmachine. Hij zegt: 'Ik ga hier graag in mee, maar zonder de toevoeging dat men dit *moet* doen omdat "de tijd" dit eist en zonder anderen te beklagen of te verachten als ze op een andere wijze willen schrijven.' Maar waarom gebeurt dat wel? Waarom wordt de tijd als argument gebruikt voor een 'heilig' moeten? Terpstra geeft aan: 'De idee van vooruitgang wordt ten onrechte van de ontwikkeling van techniek en (natuur)wetenschap overgeheveld naar andere domeinen.' Er is sprake van een denkfout: 'De tijdsorde van het ene domein is niet die van het andere domein' (p. 24).

Hoogste maatstaf

Wat betekent dit? Als je het feit dat er sprake is van technologische en wetenschappelijke vooruitgang, toepast op 'de tijd', dan maak je die tot een hogere orde. In de kerk betekent dit dan dat je, wanneer je je beroept op 'de tijd', bij voorbaat de Bijbel op de tweede plaats zet. Een duidelijk voorbeeld hiervan wordt gegeven door prof. Ad de Bruijne die een column schreef met als titel: 'Nee, niet weer een verhaal over de vrouw in het ambt!' (ND, 11 feb. 2017). Hij brengt daar zijn mening als volgt onder woorden: 'Volgens mij is de kernvraag niet wat de Bijbel zegt over vrouw en ambt, maar wat man- en vrouw-zijn betekent.' De conclusie van De Bruijne is dan ook: 'Wij leven in een samenleving waarin beiden gelijk zijn en ervaren dagelijks dat dit niet tot chaos leidt. (...)

Daarom is het vandaag niet langer nodig om het geschapen verschil tussen man en vrouw in te vullen als een gezags-

verhouding. (...) Op dit punt kunnen wij zonder problemen iets meer vooruitgrijpen op de wereld van de toekomst dan mogelijk was in de tijd van Augustinus of Paulus.' Duidelijk wordt hier aangegeven dat niet de Bijbel de hoogste maatstaf is, maar de ontwikkeling in de tijd. Vanwege deze verschuiving is het niet nodig om dan nog verder in discussie te gaan over wat de Bijbel precies zegt over de vrouw in het ambt.

ten met onze tijd meegaan! Daarom is het nodig dat de liturgie verandert, dat de preek een andere vorm krijgt, de catechisaties geen catechisaties meer zijn, de vrouw in het ambt moet. Zoals we het gewend waren, is niet meer van deze tijd!' Als ik me niet vergis, verslaat dit argument zijn tienduizenden. Ja, het is voor velen zo'n sterk en gewichtig argument dat iemand die desondanks toch kritische vragen blijft stellen bij allerlei ontwikkelingen in de kerk, wordt beticht van liefdeloosheid en onverbondenheid.

Heilig moeten

Maar je kunt nog een stap verder gaan. Zoals Schippers het heel sterk zegt: 'Het is een non-argument waarmee iemand de vraag wil ontlopen of het nieuwe echt beter is dan het oude.' Iets daarvan moet De Ruijter ook hebben aangevoeld omdat hij, na aan de orde te hebben gesteld dat we moeten meegroeien

je ook precies met 'gereformeerd' of 'tijdgeest' bedoelt, de suggestie is: het nieuwe is beter dan het oude. Of op z'n minst is het nu nodig dat het nieuwe het oude vervangt. Daar hoeft geen discussie over te zijn. Het is gewoon zo.

En dit alles steunt op het zogenaamde vooruitgangsgeloof. Heel kort gezegd komt dit geloof hierop neer: het verleden schiet voor vandaag te kort, de toekomst moet beter. Vanuit dit geloof is er sprake van een móeten: je moet meegaan met de tijd, anders loopt het slecht met je af.

De Nijmeegse filosoof Marin Terpstra heeft hierover een boek geschreven. De titel is *Omstreden moderniteit. Over de gemeenplaats 'Dat is niet meer van deze tijd'* (Nijmegen, 2016). Hij bekritiseert in het boek dit vooruitgangsgeloof. Dat wil niet zeggen dat hij ons oproept om

Het zogenaamde vooruitgangsgeloof

Hetzelfde zie je gebeuren in het al eerder genoemde artikel van De Ruijter. Ook daar wordt niet de discussie aangegaan of het 'nieuwe' van een liturgie die van improvisatie aan elkaar hangt, wel te rijmen is met de 'oude' gedachte dat het in de eredienst gaat om het samenkomen van God met zijn volk. Datzelfde geldt voor al die andere veranderingen. Is het 'nieuwe' van preken die nauwelijks een peptalk of conference ontstijgen, te rijmen met de 'oude' aanwijzingen van Paulus dat het moet gaan om verkondiging waarbij sprake is van de bediening van de verzoening? Is het 'nieuwe' van een catechese waarbij catechisanten geen kennisbagage meer meekrijgen, te rijmen met de 'oude' verbondsgedachte dat ouders beloven hun kinderen te zullen laten onderwijzen in de leer van de kerk? Deze discussie is niet nodig wanneer je je beroept op het feit dat 'de kerk moet meegroeien met de volgende generaties'.

Onherbergzaamheid?

Het wrange is echter dat daarmee de kerk geen herberg meer zal zijn. Wanneer je Gods Woord als de hoogste

maatstaf loslaat, ben je overgeleverd aan de grillen van de huidige tijd. Wanneer je de norm niet meer haalt uit wat God zegt, beland je in een verstikkende cultuur waar 'de meerderheid' het voor het zeggen heeft of 'de grootste schreeuwer' of 'de nieuwste rage'. Boeiende retorica, uitgekiende propaganda en goede pr gaan dan een belangrijke rol spelen. De kerk kan zich dan gaan toeleggen op entertainment en proberen daarmee de jongeren bij de kerk te houden: moderne muziek, moderne media, feelgoodpreken. Het zal alleen maar de uittocht van jongeren bevorderen. Waarom? Omdat ze elders veel meer, betere en professionelere entertainment kunnen vinden. Zonder inhoud en zonder het 'onderscheiden van de geesten' (ook de geest van de tijd) verliest de kerk zijn geestelijke aantrekkingskracht. De kerk is dan geen herberg meer: er is daar namelijk geen beschutting meer tegen 'de onherbergzaamheid van de tijd' en er is geen beschutting meer tegen 'allerlei wind van leer'.

Voor de kerk moet Gods Woord allesbeslissend zijn. Dat Woord is niet

gebonden aan de tijd en overstijgt onze werkelijkheid dan ook verre. In dat licht hoeven we dan ook helemaal niet in paniek te raken wanneer we 'niet bij de tijd zijn'. Het is helemaal niet erg dat we in bepaalde dingen niet meegaan met onze tijd. Het is pas erg als we met schijnargumenten en non-argumenten Gods Woord buitenspel zetten. Het is pas erg wanneer we in de kerk niet meer de discussie aangaan of het 'nieuwe' wel echt de toets van Gods Woord kan doorstaan. Dat we bepaalde dingen gewoon doen 'omdat we met onze tijd moeten meegaan'. Maar zo ver is het nog niet. We staan als kerken op een tweesprong. Wat daarom nodig is, is gebed. Bidden om je broeder en zuster die dezelfde liefde heeft voor de kerk als jij. Die met dezelfde motieven strijdt als jij. Bidden dat we samen trouw zijn aan Gods Woord. Bidden om een kerk, in deze tijd, die luistert naar wat God zegt. En die zo een herberg is voor jong en oud.

Elders betere entertainment